

8. *Петрова О.М.* Мистецтвознавчі рефлексії: історія, теорія та критика образотворчого мистецтва 70-х років ХХ ст.– початку ХХІ ст.: зб. ст. / .О.М. Петрова. – К.: Вид. дім “КМ Академія”, 2004. – 400 с.

УДК 378.091.12-051:373.3

Шабаліна В. Д.

МЕТОДИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Стаття посвячена методической компетентности как педагогической проблеме на современном этапе развития образования. Анализируются различные подходы к определению методической компетентности и на их основе конкретизируется структура данного понятия в подготовке учителей начальной школы.

Ключевые слова: *методический, компетентность, методическая компетентность.*

Сучасний розвиток освіти в Україні, докорінні зміни в соціально-економічному, духовному розвитку держави у зв'язку з інтеграцією в освітній європейський простір вимагають кардинальних змін в усіх ланках освіти. Актуальною стає підготовка вчителя нової формації, здатного до творчої реалізації різноманітних освітніх програм, використання у професійній діяльності інноваційних технологій, готового до суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями й формування активної, креативної, компетентної, самодостатньої особистості. Відтак усе це вимагає перегляду й уточнення пріоритетних напрямів у розвитку вищої освіти.

У зв'язку з цим відбувається перехід на систему, одним з основних завдань якої є підготовка компетентного педагога. Поряд із традиційним, так званим "ЗУНівським", підходом все більшого поширення набуває компетентністний підхід. Актуальність побудови освітнього процесу на базі компетентнісного підходу знайшла своє відображення в різних нормативних документах, зокрема законах України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, Національній доктрині розвитку освіти в Україні, Концепції педагогічної освіти. Як відзначає ряд учених, компетентністний підхід дає відповіді на запити виробничої сфери (Т.Ковальова); проявляється як оновлення змісту освіти у відповідь на мінливу соціально-економічну реальність (І.Фрумін); розглядається як узагальнена умова здатності людини ефективно діяти за межами навчальних сюжетів і навчальних ситуацій (В.Болотов) і в цілому наповнює традиційне навчання особистісно-орієнтованим, практично-спрямованим, гуманістичним змістом.

Теоретико-методологічні засади професійного становлення майбутніх педагогів знайшли відображення в філософських роботах (В.Андрущенко, Г.Гершунський, В.Кремень), працях психологів (І.Бех, І.Ісаєв, В.Крутецький, А.Маркова, В.Семиченко), педагогів (В.Беспалько, О.Дубасенюк, Н.Кузьміна, Н.Ничкало, О.Пехота, О.Савченко, В.Сластьонін, С.Якиманська). Дослідження професійно-педагогічної компетентності – один з провідних напрямків діяльності цілого ряду вчених (О.Абдуліна, В.Введенський, С.Вершловський, І.Зимня, І.Ісаєв, І.Колесникова, М.Лук'янова, Л.Мітіна, В.Серіков, Г.Сухобська, А.Хуторської, О.Шахматова, А.Щербаков та ін.). Методичний підхід у підготовці вчителя досліджувався такими вітчизняними фахівцями, як В.Бондар, В.Євдокимов, А.Нісімчук, О.Падалка, О.Пехота, І.Смолюк, Є.Титова, Н.Черв'якова, О.Шпак та ін.

Той чи інший рівень ефективності педагога вони співвідносять з обраними педагогом засобами і способами роботи, зокрема – з методикою, якою він користується у професійній діяльності. Тут можливо говорити про фундаментальну характерологічну властивість методики – результативність, яка означає, що використання педагогом відповідної методики забезпечує результативність педагогічної діяльності. Під

результативністю педагогічної діяльності слід розуміти досягнення такої якості організації діяльності учнів, за якої забезпечується реальна можливість їх всебічного особистісного прояву (позитивна динаміка прояву ціннісно-значущих якостей особистості), збагачення їх власного досвіду соціально й особистісно значущим змістом; продуктивність їхньої діяльності, що виражається у відповідних предметно-практичних досягненнях (особистих, групових, колективних). Властивість результативності, як і інші властивості методики навчання, проявляються безпосередньо у формах організації навчального процесу.

Психологічні дослідження, що розкривають залежність характеру педагогічної діяльності від особливостей змісту свідомості педагога (Д. Ронзін й ін.), дозволили висунути припущення про те, що характер і якість організації навчального процесу, а відтак і його результативність визначаються передусім методичною компетентністю педагогів.

Важливо відзначити, що припущення про залежність якості організації навчального процесу від методичної компетентності педагогів у ході наукових досліджень підтверджується. У більшості випадків у педагогічній практиці виявлялась пряма залежність між досліджуваними параметрами: чим вище виявлявся рівень методичної компетентності педагогів, тим більш якісно й результативно був організований навчальний процес. Необхідність постійного підвищення рівня кваліфікації викладачів в умовах появи нових педагогічних технологій підняла на високий рівень проблему розвитку методичної компетентності. Це обумовлено тим, що в умовах вдосконалення процесу освіти важливо, щоб фахівець орієнтувався в різноманітті науково-педагогічних підходів, міг не тільки використовувати готові методичні матеріали, а й самостійно виконувати науково-методичну роботу. Формування методичної компетентності важливе тому, що тільки в процесі її розвитку можна сформувавши стійкий інтерес викладача до методичної та науково-методичної роботи та створити нові навчальні посібники, розробки, електронні засоби навчання. Методична компетентність педагога забезпечує результативність та підвищує якість процесу навчання.

Однак, в межах наукових досліджень виникають проблеми, пов'язані з визначенням сутності, характеристики методичної компетентності педагога. У працях, присвячених аналізу педагогічної діяльності, методична компетентність часто називається, але недостатньо досліджується. Сам термін „методична компетентність” залишається недостатньо визначеним, незважаючи на найважливішу роль власне методичної підготовки вчителя в його практичній діяльності і вплив на ефективність організованого навчального процесу.

Тому метою даної статті є уточнення поняття „методична компетентність” на основі аналізу різноманітних підходів до визначення цього поняття, які використовуються в наукових колах, а також спроба конкретизувати зміст методичної компетентності як педагогічної проблеми й окреслити зміст поняття „методична компетентність майбутнього вчителя початкових класів”.

Для уточнення сутності поняття "методична компетентність" ми опрацювали ряд словників з метою визначення поняття "методичний", "компетентність" або "компетентний" окремо.

Отже, у тлумачних словниках "**методичний**" означає: той, що стосується методики або здійснюється за певним планом, дотримується в своїх діях вироблених прийомів і правил; дуже послідовний, систематичний [4; 2; 6]. У тлумачному словнику російської мови дане поняття характеризується як: послідовний, правильний, ґрунтовний, поступовий [6]. У сучасному тлумачному словнику російської мови дається таке визначення: як той, що належить методисту, характерний для нього [4].

Визначення поняття "**компетентність**" походить від поняття "**компетентний**", зміст якого в тлумачних словниках розкривається як той, що володіє фундаментальними знаннями, є поінформованим, обізнаним, авторитетним, є визнаним знавцем у певній галузі, питанні або той, що володіє компетенцією; є правочинним [4; 2; 6].

Відповідно до цих положень "**компетентність**" у тлумачних словниках пояснюється як поінформованість, обізнаність, авторитетність; повноправність [4; 6].

Російська педагогічна енциклопедія [5] визначає „компетентність” як „володіння сумою знань, умінь і навичок, що визначають сформованість професійної діяльності, спілкування й особистості фахівця як носія певних цінностей, ідеалів і професійної свідомості”. Деякі науковці характеризують компетентність як радикальний засіб модернізації (Б. Ельконін), можливість перенесення здібності в умови, відмінні від тих, в яких ця компетентність спочатку виникла (В. Башаєв) або розглядають як атрибут підготовки до майбутньої професійної діяльності (П. Щедровицький), а також визначають як „готовність фахівця опанувати певною діяльністю” (А. Аронов).

Ми дотримуємося думки останнього автора й розглядаємо компетентність як ступінь оволодіння певною діяльністю. Професійна діяльність учителя початкових класів – це, передусім, педагогічна діяльність, пов'язана з освоєнням предметів початкової школи учнями початкових класів (таку діяльність називають методичною).

Дослідники виділяють чотири підходи до поняття „педагогічна діяльність учителя”:

- як сукупність певних дій (В.Краєвський, І.Лернер, Е.Лященко, М.Скаткін, Н.Стефанова та ін.);

- вона будується на основі поняття управлінської діяльності (Ю.Бабанський, С.Петрушкін тощо);

- визначається як процес вирішення педагогічних завдань (І.Ісаєв, Н.Кузьміна, В.Сластьонін, Е.Смирнова, А.Уман, Є.Шиянов та ін.);

- розкривається як діяльність з організації педагогічного процесу (І.Зимня, Г.Сенькова).

І тоді при першому підході методичною компетентністю вчителя початкових класів буде називатися певний ступінь оволодіння методичними вміннями, що містяться в професіограмі вчителя; при другому підході - управлінськими вміннями; при третьому підході - прийомами і способами вирішення методичних завдань; при четвертому - організацією педагогічного процесу, що забезпечує освоєння учнями предметів початкової школи.

Ми дотримуємося четвертого підходу, оскільки в ньому виділено об'єкт діяльності вчителя – педагогічний процес, що дозволяє цілісно й образно уявити методичну діяльність учителя. Таким чином, від вибору підходу до поняття педагогічної діяльності залежить сутність методичної діяльності, а, відтак, і методичної компетентності.

Як видно із наведених вище характеристик, єдності у визначеннях складових компонентів поняття "методична компетентність" у наукових колах не існує. Саме тому дана проблема потребує подальшого, більш ретельного дослідження.

Проаналізувавши всі визначення й підходи, які використовуються в педагогічних наукових колах, ми спробували окреслити зміст поняття „методична компетентність” як структуру з психологічних, професійних знань, умінь, особистісних якостей, які забезпечуються дидактичними, організаційними, аналітичними здібностями педагога і сприяють формуванню всіх компонентів професійної компетентності.

Беручи до уваги загальне розуміння сутності компетентності в освітній галузі, спираючись на наукові дослідження в галузі вивчення методичної компетентності вчителя в цілому, а також враховуючи особливості професійно-педагогічної підготовки та педагогічної діяльності вчителя початкової школи, спробуємо сформулювати власне визначення методичної компетентності вчителя початкової школи. Методична компетентність учителя початкової школи являє собою сукупність методичних знань, операційно-методичних умінь, що формуються в процесі професійної підготовки вчителя початкової школи, а також готовності професійно використовувати в навчальному процесі сучасні педагогічні технології, методики і прийоми, адаптуючи їх до різних педагогічних ситуацій.

Методична компетентність формується в процесі професійної підготовки вчителя і як результат формує його ціннісні орієнтири, а також готовність до творчої самореалізації в педагогічній діяльності. Методична компетентність передбачає здатність до методичної рефлексії, уміння критично оцінювати й переосмислювати якість власної навчальної діяльності, аналізувати використовувані методи і прийоми з позиції їх ефективності.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що, по-перше, проблема організації ефективної педагогічної діяльності безпосередньо пов'язана з рівнем методичної компетентності вчителя; методична компетентність педагога забезпечує результативність та підвищує якість процесу навчання. По-друге, методична компетентність являє собою структуру з психологічних, професійних знань, умінь, особистісних якостей, які забезпечуються дидактичними, організаційними, аналітичними здібностями педагога і сприяють формуванню всіх компонентів професійної компетентності. На основі цього поняття ми спробували дати визначення методичної компетентності вчителя початкових класів, оскільки воно розкриває зміст методичної компетентності з урахуванням особливостей викладання дисциплін початкової школи.

Література:

1. **Абдуллина О.А.** Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования: для пед. спец. высш. учеб. заведений. [Текст] – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1980. – 141 с.
2. **Ожегов С.И.** Словарь русского языка / [ред. чл.-корр. АН СССР Н.Ю.Шведова]. – М.: Русский язык, 1987. – 797 с.
3. **Сластенин В.А.** Педагогика [Текст] / В.А.Сластенин, И.Ф.Исаев, А.И.Мищенко, Е.Н.Шиянов. – М.: Школа-Пресс, 1997. – 240 с.
4. Современный толковый словарь русского языка / [гл. ред. Т.Ф.Ефремова]. – М.: Астрель, 2003. – 785 с.
5. Современный энциклопедический словарь / [гл. ред. А.М.Прохоров]. – М.: Просвещение, 1984. – 645 с.
6. Толковый словарь русского языка: В 4 т. / [ред. Д.Н.Ушакова]. – М.: Академия, 2000. – 765 с.

УДК 37.013

Холоденко В.О.

ФОРМУВАННЯ ПРИЙОМІВ ФОРТЕПІАННОЇ ГРИ В УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ДМШ

Статья посвящена проблеме развития фортепианной техники у старшеклассников ДМШ. Автором обоснованы различные приёмы фортепианной игры, проанализированы особенности пианистических движений и определена специфика работы над ними в процессе работы над музыкальными произведениями.

Ключевые слова: *фортепианная техника, приёмы фортепианной игры, старшеклассники.*

У старшому шкільному віці фортепіанний репертуар, що пропонується учням для вивчення, урізноманітнюється жанрово, стилістично й піаністично. Відповідно ускладнюються й музично-звукові та фактурні завдання, реалізація яких вимагає від учнів оволодіння новими прийомами гри та вдосконалення раніше набутих. Фортепіанний прийом – це ігровий рух, за допомогою якого піаніст найбільш простим і зручним способом долає специфічні фактурні труднощі, намагаючись досягти при цьому потрібного йому художнього, звукового результату [2, С.83]. Якщо музичні завдання диктують загальний характер фізичних рухів (приміром, якщо музика тиха та м'яка, то й руки мають рухатися тихо й м'яко), то фактурні особливості конкретизують та деталізують рухи.

Оволодіння фортепіанними прийомами пов'язане з розподілом зусиль між різними групами м'язів, що беруть участь у грі, та їхньою взаємодопомогою. Чисельність ігрових